

Josip Kopinič, polkovnik JLA, kontraadmiral ZSSR - obveščevalec Stalina in Kominterne na Balkanu

Prijatelj maršala Tita

Bil je prijatelj maršala Tita. Tito ga je klical Mali ali pa Vokšin, v španski državljanski vojni je bil Valdes, za funkcionarje Kominterne Zrak, za šefa Kominterne Georgija Dimitrova je bil Aleksander, če pa so bili podatki namenjeni sovjetski vojaški obveščevalni službi, je bil Štefan. Železničarsko izkaznico je imel na ime Ivan Kovačić, uslužbenec X. razreda, osebna izkaznica je bila na ime ing. Antuna Kadića, rojenega 1909 (enako tudi kot član Hrvaške kmečke stranke).

Uradno pa je imel naslednjo vizitko:²⁶

Kopinič, Josip (Radoviči, 18. 2. 1911 – Ljubljana, 24. 5. 1997), polkovnik JLA, gospodarstvenik. Leta 1931 je končal strojno šolo v Kumborju (Črna gora) in bil do 1934 mornar na podmornici; v tem času je organiziral celice KPJ v mornarici. Od 1934 do 1936 je študiral na Komunistični univerzi narodnih manjšin Zahoda v Moskvi. Kot prostovoljec se je v letih 1936–1938 udeležil španske državljanske vojne in bil v republikanski vojni mornarici povišan v čin kapetana fregate. Konec 1939 so ga iz Moskve kot obveščevalca poslali v Jugoslavijo; v povezavi s CK KPJ in Kominterno je vodil center za zveze z drugimi evropskimi državami. Prek ilegalne radijske postaje je od marca 1940 do sredine 1944 deloval v Zagrebu; od junija do septembra 1942 je bil pri GŠ NOV in POS v Kočevskem rogu. Leta 1944 je odšel v štab 6. korpusa oz. 3. armade. Po vojni je bil mdr. trgovinski (ekonomski) ataše v Turčiji (1947–1948) in 1948 pomočnik zveznega ministra za promet. V letih 1952–1964 je bil direktor ladjedelnice v Pulju in nato do decembra 1969 direktor Litostroja v Ljubljani. Je nosilec partizanske spomenice 1941.

Moj prijatelj in reški publicist Vjenceslav Cenčič ga je v svoji odmevni knjigi Enigma Kopinič predstavil takole;

Bil je borec dveh revolucij in treh partij, vojak treh držav v dveh okrutnih vojnah, obveščevalec močne Komunistične internacionale, dostojni nasprotnik najbolj znanih obveščevalnih služb sveta!

²⁶ Enciklopedija Slovenije, Kopinič, Josip, št. 5, Ljubljana, 1991, str. 261, avtor: F. Fi.

Belokranjski mornar in komunist

Kopiniči so prišli v Metliko iz doline Spreče v vzhodni Bosni. Marija Vokšinič iz vasi Radoviči se je tako zagledala v mladega vaškega čevljarja. Josipov oče je pozneje sodeloval v madžarski revoluciji in je o tem znal veliko povedati. Enako sosed, ki je sodeloval v oktobrski revoluciji.

Zaradi stroškov šolanja je Josip obiskoval podčastniško elektrotehnično šolo v Kumborju in postal član posadke podmornice »Nebojša«.

S komunističnimi idejami ga je seznanil sošolec Janez Marendič, ki je kasneje postal tudi član CK KP Slovenije. Sredi 1931 je ustanovil tudi prvo celico KP v vojski na sploh. Leta 1934 je bilo v podmorniški floti že 27 članov KPJ.

Vendar se je moral podmorniški podčastnik Kopinič kmalu posloviti od mornarice. Grozil mu je zapor, zato je 1934 odšel v Ljubljano na partijsko zvezo, od tam pa so ga napotili na Dunaj k Lovru Kuharju - Prežihovemu Vorancu, članu CK KPJ. Prek Prage je ilegalno odšel v Moskvo.

Konec 1934 se je mladi Kopinič znašel v Moskvi in je do 1936 končal Komunistično univerzo narodnih manjšin na Zahodu – Kunmze. Sredi študija, leta 1935, je srečal tudi Valterja - Josipa Broza, člana Kominterne in mladega predavatelja. Neposredno sta se spoznala šele dve leti kasneje v Parizu!

Prostovoljec – diverzant in kapetan fregate španske republikanske vojne mornarice

Že avgusta 1936 je bil Kopinič med prvimi petimi vojaškimi strokovnjaki, ki jih je Kominterna poslala v Španijo. Postal je direktor ladjedelnice. Ko je naredil red in so popravili skoraj vse ladje, se je lotil diverzantskih nalog. Zatem je srečal stare znance iz obrambe Madrida in postavili so ga za pomočnika načelnika štaba polka prostovoljcev iz tujine.

Decembra 1936 pa so ga kot Ramona Valdesa poslali v vojno mornarico. Vsi so ga sprejemali s posebnim spoštovanjem in šele pozneje je Kopinič izvedel, da so ga imeli za sina admirala Valdesa. Na eni od treh podmornic je bil pomočnik poveljnika.

Jeseni 1937 je dobil novo nalogo. Odpotoval je v Francijo, da bi prevzel dve novi podmornici. Vendar je nemški Gestapo hotel to prepre-

čiti. Zato je Kopinič sklenil z Nemci pogodbo: za 200.000 frankov na roke jim bo predal obe podmornici! Seveda se je zgodilo obratno: obe podmornici sta s poskusne vožnje zapluli v vode pod kontrolo španske republikanske armade.

Vokšin obranil Valterja!

Kopinič se je neposredno srečal s Titom v Parizu pri Lovru Kuharju, članu Politbiroja CK KPJ. Takrat sta tudi navezala globlje prijateljske stike, kar je bilo zlasti pomembno za Tita.

Namreč, oddelek Nkvd pri Kominterni, ki ga je vodil general Andrejev (Kopinič je bil tajni sodelavec), je Tita obtožil stvari, za katere se je takoj šlo pred strelski vod. Naprtili so mu naslednje obtožbe:

- ♦ Iva Lola Ribarja, sina dr. Ribarja, predsednika skupščine Kraljevine Jugoslavije, je postavil za generalnega sekretarja CK Skoja;
- ♦ Herta Haas, kurirka CK KPJ in Titova ljubica, je agentka Gestapa;
- ♦ Boris Kidrič, ki v Parizu vzdržuje zveze s KPJ, je sin kapitalista, zato je tudi policijski agent in provokator.

Tito je medtem (24. 8. 1938) prišel v Moskvo in Kopinič ga je pred organi Nkvd uspel obraniti in tako tudi rešiti vprašanje vodstva KPJ. Šele 5. 1. 1939 je Tito nato dobil mandat od Kominterne, naj v domovini formira CK KPJ. Kopinič je še drugič uspel zaščititi Tita pred neutemeljenimi obtožbami, da je trocrist in podobno.

Center Kominterne v Zagrebu poroča ...

Z začetkom 2. svetovne vojne je Kominternina odločila, da se v Zagrebu ustanovi poseben center za zveze z drugimi KP evropskih držav (Italijo, Švico, Avstrijo, Madžarsko, Bolgarijo, Grčijo in Jugoslavijo ter kasneje Slovaško), za vodjo pa so predlagali Josipa Kopiniča in Stelo Panajotis - Bamjadzidoš, ki je leta 1936 emigrirala iz Grčije, končala Leninovo šolo in tehnično fakulteto, članica Kominterne – oddelka za zveze.

Tito je medtem v Zagrebu pripravil vse potrebno, da je Josip Kopinič kot ing. Antun Kadić kupil vilo v okolici Zagreba. Za lokacijo centra sta vedela samo še dva člana KP: dr. Vlado Velebit, poznejši diplomat in generalmajor JLA, in Zvonko Morić, ki je priskrbel radijsko postajo. Da bi

stanovanje popolnoma legalizirali, se je Kopinič odločil tudi za pogumen korak: za podnajemnika je vzel SS-majorja Aleksandra Wolfa, sicer sodelavca, ki je svoje vozilo parkiral pred hišo; tako raznim radovednežem še na misel ni prišlo, da je v hiši tudi tajni center Kominterne!

V začetku junija 1940 je center začel z delom. Tito je redno obveščal Kominterno o delovanju KPJ, Kopinič pa o drugih zadevah.

Glavno delo centra se je začelo šele 19. 2. 1941, ko je Stalin najavil nemški tajni načrt o prodoru na vzhod! To je bilo pred napadom na ZSSR po načrtu Barbarossa!

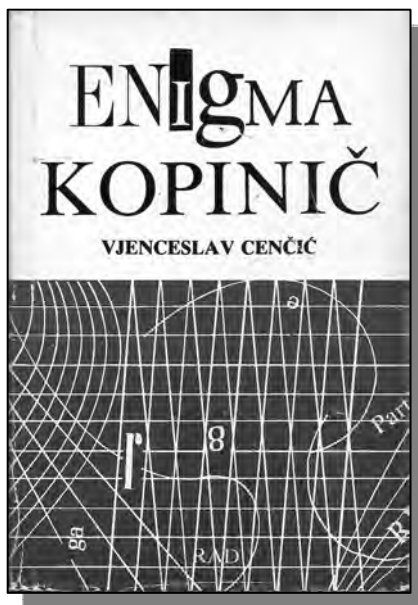
Kopiničeve obveščevalne zveze in poročila

Ker v obveščevalnem svetu štejejo samo obveščevalne zveze v vrhovih sovražne oz. nasprotni strani, bo za oceno Kopiničevega delovanja zadostovalo, če naštejemo njegove glavne zveze, pri čemer moramo upoštevati tudi dejstvo, da nam niso znane vse podrobnosti njegovega delovanja. Seveda pa štejejo tudi poročila. Teh naj bi bilo 5.600, poslanih iz Zagreba v Moskvo!

- ♦ Iz svojih virov v Wehrmachtu je Kopinič poslal Stalinu podrobno obvestilo o koncentraciji 165 nemških divizij proti ZSSR, njihovih lokacijah in nalogah.
- ♦ V Zagrebu je imel zveze v Gestapu, poveljstvu Wehrmachta, ustaški policiji, letalskem poveljstvu NDH (polkovnik Franc Pirc) in drugih ustanovah.
- ♦ SS-major Aleksander Wolf, šef obveščevalnega oddelka centra Gestapa v Zagrebu, je bil eden glavnih Kopiničevih tajnih sodelavcev. Prek njega so odšli v partizane pesnika Vladimir Nazor in Ivan Goran Kovačič, nekateri Kopiničevi sodelavci pa tudi Titovega sina Miša je pripeljal na osvobojeno ozemlje SS-major, gestapovec.
- ♦ Nemški letalski polkovnik, na službi v letalskem poveljstvu NDH – njegov sin, častnik Wehrmachta, je bil zajet v Liki, zato se je odločil ostati s partizani. Očeta je nagovoril, naj obveščevalno pomaga partizanom ...
- ♦ Tibor Vlaško, referent v protikomunističnem oddelku ustaške policije v Zagrebu, je Kopiniču posredoval prve podatke o zaslišanju Andrija Hebranga in njegovem sodelovanju z ustaško policijo.

- ♦ Živko Fučić, ustaški policist.
- ♦ Ingmar Beneš, major Wehrmachta, sodelavec Gestapa.
- ♦ V Nemčiji, zlasti v Berlinu, in na Dunaju, je imel več desetih zvez, tudi v Hitlerjevem glavnem štabu – v Volčji jami. Pomembni sta bili predvsem dve zvezi – osebni tajnik visokega funkcionarja SS in general Wehrmachta König.
- ♦ Kopiničev sodelavec Zdenko Žeželjč je bil v Zagrebu strokovnjak Gestapa za prislušno službo, pa je Kopiniča redno obveščal o nemških akcijah (od 84 sovjetskih radijskih centrov so samo štirje ostali neodkriti, med njimi tudi Kopiničev v Zagrebu).
- ♦ Poročnik vojne mornarice NDH Borivoj Štajer, sicer Kopiničev sodelavec, je bil poslan v nemško podmorniško bazo v Swineminde, od koder je poslal podrobne podatke o bazi. Sovjetski GŠ je podatke posredoval Britancem, ki so bazo temeljito onesposobili.
- ♦ Sredi 1942 so nemško elitno SS-divizijo »Totenkopf« namesto v Afriko poslali na vzhodno fronto, Kopinič pa je izvedel za prikrito koncentracijsko mesto. Sovjetski bombniki so ji prizadejali velike izgube.
- ♦ Avgusta 1943 je Kopinič izvedel za načrt zračnega desanta na Drvar in napad na Titov Vrhovni štab.
- ♦ V začetku 1944 je bil prek svojih zvez v Gestapu odkrit nemški agent – radiotelegrafist v VŠ NOV in PO Jugoslavije.

Te in druge podatke je Kopinič posredoval Cenčiču po tehtnem premisleku, saj se je zavedal, da bi lahko prehitro odkrivanje komu škodovalo. Tudi zahodne varnostne službe in inštitucije so se zanimale za Kopiničevo delovanje, posebej to velja za Slobodana Parunovca iz OOST Europa Institut v Amsterdamu. No, glavni podatki so še vedno v Moskvi, v arhivih Kominterne, Nkvd in Gpu.

Vjenceslav Cenčič. *Enigma Kopinič*,
I. in II. del, Beograd, 1983

Kopiničevi spori s partijskima vodstvoma Hrvaške in Slovenije

Ker gre za notranje partijske zamere Kopiniču, ki se je 1940 na 5. partijski konferenci v Zagrebu predstavil kot »delegat Kominterne«, se jih ne bom dotikal. Le navajam jih kot nepotrebne, saj se je pri njihovem dolgotrajnem in včasih tudi mučnem razreševanju in tudi razsojanju na koncu moral vedno vmešati tudi Tito.

Ti spori so pozneje vplivali tudi na Varnostno službo JLA, da je podrobneje analizirala svoja vedenja o Kopiniču in njegovih zvezah v JLA – zato je Milenko Doder napisal knjigo Kopinič brez enigme, kasneje pa je Cenčič odgovoril s knjigo o Titovi politični oporoki.

Sporno je ostalo zlasti reševanje 76 komunistov – ustaških zapornikov v Kerestincu, pa tudi znani primer Andrija Hebranga, menda celo trojnega agenta (sovjetskega, ustaškega in gestapovskega).

Po osvoboditvi zopet obveščevalec in gospodarstvenik

Takoj po osvoboditvi sta se Kopinič in Stela znašla v Beogradu in obiskala Tita. Oba sta dobila spomenico 1941, Kopinič pa tudi čin polkovnika JLA. Sovjetsko ponudbo, naj oba prideta v ZSSR, je zavrnil. Najprej je bilo določeno, da bo postal ambasador v ZDA, vendar je Kardelj to imenovanje preprečil. Očitno ni pozabil zamer iz Kočevskega roga.

Nato je bil postavljen za trgovskega atašeja v Turčiji, dejansko za šefa sovjetskega obveščevalnega centra v Ankari oz. Istanbulu. Naloga mu je bila pisana na kožo, saj je šlo za eno glavnih obveščevalnih križišč. Seveda je mimogrede koristil tudi naši obveščevalni oz. protiobveščevalni službi. Tako je odkril, da eden naših konzulov v Turčiji dela za Sovjete in Britance. Ker je bila v pristanišču neka naša tovorna ladja, se je s kapitanom dogovoril, da bo oba konzula povabil na večerjo. Po večerji pa sta dva mornarja enega od konzulov zvezala in zaprla v kabino, zatem pa so ga iz Dubrovnika prepeljali v Beograd in obsodili na 15 let zopora.

Jeseni 1947 pa je Kopinič, tako pravi sam, izvedel za najbolj senzacionalno vest: Stalin pripravlja obtožnico proti Titu! Novico mu je potrdil eden od španskih prijateljev, sicer sovjetski general. Titu je napisal obširno pismo in navedel 17 točk, po katerih ga je nameraval Stalin obtožiti.

Tito mu je odgovoril, da ne verjame tem informacijam, vendar so se kmalu izkazale za resnične!

Zamere varnostne službe JLA

Knjige Milenka Doderja z naslovom *Kopinič brez enigme* ne nameravam komentirati. Lahko povem samo to, da je bilo v tistem času res nekaj zamer glede Josipa Kopiniča, kar bodo nekoč razkrili arhivi varnostne službe JLA. Bile pa so nepotrjene, kar pomeni, da Kopinič ni bil kriv. Naj se ve tudi to! Pred tem pa bo zanimivo pregledati še arhive Kominterne. Zaradi zgodovine.

Titova politična oporoka

Ko je izšla Cenčičeva knjiga *Titova zadnja izpoved*, sem priloženi članek poslal na naslova dveh uglednih slovenskih dnevnikov, vendar odgovorna urednika nista imela poguma, da bi ga objavil. Potem sem se spomnil Slovenske panorame, katere urednik Marjan Horvat je ob izidu Balkanskega vojaškega poligona v intervjuju objavil moje dokaj smele napovedi o Miloševićevem režimu. Reakcije v drugih časopisih in sredinah so bile kar zanimive. Tudi na drugi članek, v katerem sem Cenčiča zagovarjal, ker je prepisal ponaredke Titovih stenogramov.

Zaradi slovenskega deleža objavljam oba članka.

*Milenko Doder,
Kopinič brez enigme,
Zagreb, 1986*

*Vjenceslav Cenčić,
Titova poslednja ispovijest,
Beograd, 2001*

Slovenija in Slovenci v Titovi politični oporoki²⁷

Nedavno je v Beogradu izšla verjetno najbolj »vroča« knjiga naše skupne in pretekle zgodovine – **Titova zadnja izpoved**, avtorja Vjenceslava Cenčiča.

Knjiga je dejanska politična in zgodovinska oporoka maršala Josipa Broza – Tita, predsednika SFRJ. Gre za tri dokumente, ki so bili shranjeni v posebnem arhivu J. B. – Tita v Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo v Beogradu. Po odobritvi Lazarja Koliševskega, tedanjega predsednika Predsedstva SFRJ, jih je Vjenceslavu Cenčiču predal generalpolkovnik Veljko Kovačević, predsednik Odbora za pisanje Titovega življenjepisa. Avtor jih je končno prepisal 14. 1. 1988, in sicer:

- ♦ stenogram pogovora med Josipom Brozom – Titom in Josipom Kopiničem – Vokšinom na Vangi 1979. leta;
- ♦ stenogram govora vrhovnega poveljnika OS SFRJ maršala Tita vojaškim voditeljem v Karađorđevu 21. 12. 1979;
- ♦ stenogram govora predsednika SFRJ Josipa Broza – Tita članom Predsedstva SFRJ, CK ZKJ in Vojnega sveta SFRJ v Karađorđevu, 27. in 28. 12. 1979.

Vjenceslav Cenčič je avtor odmevne biografije **Enigma o Slovencu Josipu Kopiniču**, podmorniškem podčastniku kraljeve vojne mornarice SHS, sicer pa največjem sovjetskem obveščevalcu v Jugoslaviji in na Balkanu in tudi Titovem osebnem prijatelju od 1934. leta. Cenčič je bil določen za pisca Titove politične oporoke na Kopiničev predlog in v soglasju s člani Odbora za pisanje Titovega življenjepisa, s tem da bi bil Vladimir Dedijer recenzent, a je, na žalost, prej umrl. O Kopiniču je potrebno še povedati, da je užival izredno zaupanje sovjetskega vodstva in tudi Stalina osebno pa tudi Kominterne (Manuilskega in Dimitrova) in Nkvd (generala Gorjeva). Kot kapetanu fregate španske republikanske mornarice in kontraadmiralu sovjetske vojne mornarice so mu hoteli najprej zaupati poveljstvo nad baltiško podmorniško floto, zaradi razmer med KP na vedno vročem Balkanu pa je bil kot predstavnik Kominterne poslan v Zagreb, da bi koordiniral podporo Sovjetski zvezi v borbi proti nacistični Nemčiji in fašistični Italiji.

²⁷ Avtor, Slovenska panorama, Ljubljana, 16. 8. 2001

Knjiga Titova zadnja izpoved bo zgodovinarjem in raziskovalcem razkrila marsikatero skrivnost. Seveda pa bo vzpodbudila še podrobnejše raziskovanje že napisane zgodovine. Tito se je zavestno odločil, da bo ob koncu svojega življenja povedal resnico o sebi in svojih sodobnikih. Navadni državljani se ne bomo mogli načuditi vsemu, kar so nam predolgo prikrivali. Verjetno pa so Tito in njegovi bližnji sodelavci glavne skrivnosti odnesli v grob. Pa vendarle resnica prihaja na dan... (Kmalu bo v Beogradu izšel še bolj šokanten *Dnevnik Aleksandra Rankovića*, ki ga je po brionskem plenumu pisal skrivoma, tako je vsaj videti po nadaljevanki, ki trenutno izhaja v Večernjih novostih.)

Iz omenjenih treh dokumentov sem izluščil samo poglavitne Titove izjave o Sloveniji, Slovencih, posebno o Kardelju. Dodal sem tudi Kopiničeve izjave, saj so skoraj enako pomembne. Izjave sem zaradi lažjega razumevanja časovno in vsebinsko omejil na tri obdobja. Seveda brez lastnih komentarjev.

Obdobje 1935–1940, boj za mesto generalnega sekretarja CK KPJ

Zgodovino KPJ bo nedvomno treba ponovno napisati, kajti Tito ni bil imenovan za generalnega sekretarja leta 1937, kakor je ta del zgodovine ponaredil Kardelj, temveč šele 1940. Kopinič je namreč šele sredi 1938 uspel pred šefom Nkvd zaščititi Tita zaradi napadov bolgarskih predstavnikov v Kominterni in »naših kandidatov« za položaj generalnega sekretarja KPJ (Pero Miletič, Rodoljub Čolaković in Edvard Kardelj). Titu so očitali: razmerje z Nemko Elzo, obtoženo vohunstva, sicer sodelavko Nkvd; za partijsko delo naj bi vsiljeval dva kapitalistična »elementa« – Borisa Kidriča in Iva Lola Ribarja, oba iz buržoaznih družin; Titova žena, Mariborčanka Herta Haas, naj bi bila agentka Gestapa. Kopinič je pred šefom Nkvd uspešno branil Tita, pa čeprav je s tem tvegali tudi svoje življenje. Tito je bil »čist« in šele leta 1940 na 5. konferenci CK KPJ v Zagrebu izvoljen za generalnega sekretarja CK KPJ. Kardelj je razlagal, da je Tita v Moskvi »reševal« Božidar Maslarič, ne pa Kopinič. Kardelj pa Kopiniča ni maral niti pozneje, saj naj bi Kopinič že takrat poznal Kardeljeve skrivne namere!

V Moskvi je Kardelj obiskoval znano Kunmze - komunistično univerzo nacionalnih manjšin zahoda, na kateri je pozneje predaval. Names-to svojih lastnih izkušenj je slušateljem »prodajal« vsebino iz knjige zna-

nega slovenskega komunista Martinčiča (Gustinčiča, Dragutina) o gospodarstvu Slovenije. Kopinič je že tedaj vedel (pisal priporočilo), da je Kardelj obiskoval tudi obveščevalno akademijo Đerđinskega, Tito pa naj bi šele 1946 zvedel, da je bil Kardelj tudi agent Kgb oz. Nkvd.

Po prihodu iz SZ, leta 1937, je Kardelj vsilil CK KPJ, da se ustanovi ta KP Slovenije in Hrvaške, pa čeprav je Politbiro CK KPJ pred tem sprejel sklep, da podpira zahtevo Kominterne o varovanju »enotnosti Jugoslavije«, s tem pa tudi enotnosti KPJ. Tito je menil, da je dejansko šlo za »veliko napako« in omenil, da si »... nista Stalin in Churchill izmislila formule 'fifty – fifty', ampak mi sami.«

Ko sta se Tito in Kopinič iz Sovjetske zveze prek Carigrada vračala v Jugoslavijo, jima je Kardelj poslal tako slabo izdelana potna lista, da bi ju lahko tudi »nepismeni orožnik na meji aretiral.« Boris Kidrič je pozneje povedal Kopiniču, da je Kardelj to storil namenoma, da bi se Tita »že takrat rešil«!

Kardelj je celo javno prenařeval zgodovino KPJ. Tako je 1968 pred Vidmarjem, Mačkom in Kopiničem trdil, da je on sam zaslužen za uspeh 5. partijske konference v Zagrebu, češ da je podal dobro politično poročilo. Kopinič ga je opomnil, naj ne laže, saj je bil sam prisoten kot delegat Kominterne, in dodal: »Zdi se mi, da bi vidva z Bakaričem zdaj hotela biti prva in čakata, kdaj bo Stari odšel, da bi zasedla njegovo mesto ...«

Poleg Kopiniča so imeli slabo mnenje o Kardelju še mnogi slovenski funkcionarji, predvsem pa Luka Leskovšek, Miha Marinko in Zdenka Kidrič. Kardelja je po njegovem mnenju najbolj pravilno ocenil Koča Popović, ko je dejal: »Večjega nacionalista in separatista od Kardelja ni, in pred smrtjo bo naredil še veliko nesreče jugoslovanskim narodom.« Neraziskan je tudi poboj skupine španskih borcev in aktivistov v Trbovljah, o tem pa naj bi več vedel pokojni Sergej Kraigher.

Tito je na Kardeljev predlog za političnega sekretarja CK KP Hrvaške imenoval Andrija Hebranga, ker se takrat menda še ni vedelo, da je bil Hebrang že ustaški agent (in kriv smrti Končarja in drugih, pozneje tudi Iva Lola Ribarja), sovjetski pa že od 1924! Tito je zaključil: »Zdaj, ko analiziram situacijo v državi, lahko povsem zagotovo rečem, da je Slovenija imela Bevca (Kardelja), Hrvaška pa Andrijo, s to razliko, da Bevc ni sodeloval z belo gardo, bil pa je nacionalist, podobno kot Andrija ...«

Tito je že aprila 1941 sumil, da je v vrhu CK KP Hrvaške ustaški agent. Prek svojih zvez, zlasti masona dr. Srečka Šilovića, je namreč zvedel, da mu preti nevarnost s strani »njegovih«. Zato je takoj po proglasitvi

NDH zapustil Zagreb in se napotil v Beograd. Kopinič pa je kmalu zatem odkril, da je bila agentka Uns in Gestapa Francka Klinc, »lepa Slovenka« in žena Ivana Srebrenjaka - Antonova, šefa centra sovjetske vojaške obveščevalne službe v Zagrebu. Njegovi zgovorni sodelavci pa so bili tudi člani hrvaškega CK, tudi Rade Končar.

Obdobje 1941–1945, obveščevalne in diverzantsko-terroristične akcije proti vrhovnemu poveljniku partizanske vojske

Ko je Tito aprila 1941 prišel v Beograd, je takoj začel priprave na oborožen odpor proti okupatorju in domačim kvizlingom. Zaradi nemožnih razmer za obveščevalno delo v Zagrebu je kmalu za njim prišel tudi Kopinič. Toda ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, se je položaj dramatično spremenil. Tito je na čelu CK KPJ začel v Srbiji z oboroženim odporom, Kopinič pa se je vrnil v Zagreb, kjer je takoj aktiviral že prej pripravljen center Kominterne za zveze s KP balkanskih držav. Center je bil neposredno povezan tudi s Stalinom (s posebno šifro »Ded«), zbiral pa je tudi obveščevalne podatke operativno-strateške narave. Kot sem že omenil, je v Zagrebu obstajal tudi obveščevalni center Rdeče armade, ki ga je vodil Srebrenjak, ki pa je kmalu »padel« ...

Pričakovanje, da bodo Nemci in domači kvizlingi poskušali vrniti svojo agenturo v Vrhovni štab in likvidirati Tita, je bilo realno. Toda izkušeni kominternovski obveščevalec, prekaljeni partijski ilegalec in vrhovni partizanski poveljnik, se je znal dobro zaščititi. Tudi pred svojimi!

Ker je Tito od glavnega štaba hrvaških partizanov dobival pogoste pripombe na delo Andrija Hebranga, tedaj političnega sekretarja CK KPH, je poslal Kardelja, naj razreši položaj. Ta je za političnega sekretarja CK KPH imenoval Vladimirja Bakarića, sicer somišljenika (in tudi agenta Nkvđ), medtem pa je Hebrang »napredoval« in postal član vrhovnega štaba! Seveda je Hebrang (ustaški in sovjetski agent) s seboj pripeljal tudi osebnega tajnika in telegrafista (agenta Uns) in varnostnika! Pozneje je bilo ugotovljeno, da je ta ustaški center v Vrhovnem štabu posredoval ustašem in Nemcem strateške podatke o gibanju VŠ in Tita. Po »zaslugi« ustaško-gestapovske naveze je padel tudi Ivo Lola Ribar, zelo verjetno pa je bil tudi desant na Drvar delo te skupine! Ivo Lola Ribar je imel kritične pripombe na Kardeljevo delovanje med NOB. Kardelj je bil na Lolo ljubo-

sumen, saj je Tito večkrat dejal, da bo Lola, kot zelo uspešen sekretar Skoj-a, njegov naslednik. Tudi Tito je menil, da je bil Kardelj med NOV zelo netoleranten. Nihče ga ni smel kritizirati ali pa nasprotovati njegovim predlogom. Šele 1942 naj bi Kardelj dejal, da se »tudi mi, Slovenci, borimo za enotno Jugoslavijo«. Zato ga je Tito označil kot »človeka z dvema obrazoma«, saj ga je zanimala samo Slovenija in »kdo bo drugi človek v državi«.

Okrog 1946 je Kardelj omenil Titu: »Mi smo v Sloveniji gledali na partizansko vojno kot na drobne praske, ne pa na vojno, iz katere bi se rodila nova Slovenija. Srbska nacionalna zavest se ni spremenila od rojstva Jugoslavije! Mi, Slovenci, smo se pa radikalno spremenili!«

Obdobje 1945–1980, intrige, zarote in atentati na predsednika SFRJ

Ko je Tito po sestanku s Churchillom pristal, da Trst in okolica pripadata Jugoslaviji, toda kot sedma republika, je Kardelj očital Titu, da tega ne bi smel storiti brez posvetovanja »s tovariši iz Slovenije«. V začetku februarja ali marca 1945 je prišla v Beograd »močna« slovenska delegacija: Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Boris Kraigher, Lidija Šentjunc in Vida Tomšič. Prvi je govoril Kardelj in med drugim dejal: »Mi bomo ostali brez morja, kar za Slovenijo ni sprejemljivo. Poleg tega bo precej Slovencev ostalo izven meja. Če koroški Slovenci že ostajajo izven meja, ne bomo dovolili, da bi se to zgodilo s Slovenci iz Slovenskega primorja. Če bi nam oktobra 1944 odobril, da zavzamemo Koroško Slovenijo in Trst s Furlanijo, tega problema zdaj ne bi bilo.« Zaradi odlašanja so si zavezniki premislili. Namesto da bi bili veseli, ker nam ponujajo Trst, smo ga morali zapustiti! Seveda po Kardeljevi zaslugi! Po Titovem mnenju si je tisto Stalinovo depešo, da se »ne bo šel vojne za Trst«, izmislil Kardelj, da bi opravičil svojo odgovornost zaradi izgube Trsta.

Stalinovo prvo pismo 1948 je bilo naslovljeno na »tovariša Andrijo in Tita«. To je seveda dalo misliti, posebej še, ko je Kardelj obvestil Tita, da Andrija Hebrang vzdržuje stike s sovjetsko obveščevalno službo. Na predlog Kardelja in Gošnjaka je bil Hebrang odstranjen z vseh funkcij, kmalu zatem pa tudi aretiran kot ustaški in sovjetski agent. Doslej smo verjeli uradni verziji, da je Hebrang v zaporu naredil samomor. Tito pa je razkril, da so ga v Vma v Beogradu zastrupili Hebrangovi »tovariši iz

Zagreba«, saj so se upravičeno bali, da bo v javnost prišlo tudi še kaj drugega ...

Vsi raziskovalci jugoslovanske preteklosti so doslej trdno verjeli, da je Goli otok predlagal in ustanovil Aleksander Ranković - Marko, sicer šef Udbe. Tito je zdaj prvič razkril, da je »... Goli otok, to našo sramoto, naredil Kardelj, ko je predlagal, da se vsi, ki so se opredelili za resolucijo Informbiroja, izolirajo na neki otok ... Pomagala sta mu kipar Avgustinčić in Stevo Krajačić ...« In tako je na sestanku Politbiroja, ko se je razpravljalo o izolaciji aretiranih informbirojevcev, Kardelj predlagal Goli otok kot »najboljšo rešitev«!

Zaradi stalnega nasprotovanja in izsiljevanja je Tito celo razmišljal o fizični likvidaciji Kardelja. Od tega ga je odvrnil Ranković in mu rekel: »Stari, če imaš kaj proti Kardelju, skliči Izvršni komite CK ZKJ ali pa plenum, pa naj se že enkrat razčistijo odnosi med teboj in Kardeljem.« Po stavki rudarjev v Trbovljah 1957 je Kardelj obtožil sindikat za slabo delo in Titu zagrozil z odstopom! Tito je moral odstaviti Đura Salaja. Po 6. kongresu ZKJ je Kardelj skupaj z Bakarićem in Djilasom začel načrtno sabotirati sklepe Kongresa o boju proti birokraciji, kar je imelo potem hude posledice. Tudi v primeru Milovana Djilasa naj bi Kardelj igral dvojno vlogo. To je pozneje priznal tudi sam Djilas.

Ko je Tito predlagal Aleksandra Rankovića za podpredsednika republike, generala Ivana Gošnjaka pa za namestnika vrhovnega poveljnika, je šel Kardelj skupaj z Bakarićem v frontalno akcijo proti Titu. Pričakovano je, da si bo izbral (vsaj) najvišjo partijsko funkcijo! Okoli sebe je zbiral pristaše in rovaril proti Titu in Rankoviću. Rankovića je obtoževal za vsako drobnarijo in namigoval Titu, da hoče Ranković zavzeti njegov položaj.

Doslej je veljala resnica, da je Aleksander Ranković na čelu Sdv organiziral ne samo prisluškovanje Titu, temveč tudi drugim funkcionarjem. Tako vsaj izhaja iz pisma šefa zvezne Udbe Eda Brajnika Titu, ki je formalno načel »prisluškovalno afero«. Iz pogovora Tito-Kopinič pa izhaja, da je dejansko šlo za zaroto Kardelja, Bakarića in Stambolića proti Rankoviću. Iz objavljenega pisma Ivana Gošnjaka Titu pa je razviden še drugi razlog, ki je povzročil razdor med Titom in Rankovićem. Namreč, Sdv je ravno leta 1964 končala raziskavo o prisotnosti masonov v Jugoslaviji, v kateri je bil večkrat omenjen tudi Tito. Tito je sicer Kopiniću zatrdil, da ni bil član masonske lože, je pa poznal mnoge pomembne masone v Jugoslaviji (dr. Srečko Šilović v Zagrebu, dr. Ivan Ribar v Beogradu, od

Slovencev pa naj bi bili masoni Edvard Kardelj, Josip Vidmar, Edvard Kocbek, Boris Kraigher in Anton Bebler). Poznal pa je tudi glavne masone po svetu (Velika Britanija, ZDA, Vatikan, itd.).

Tako je Tito dejansko nasedel zaroti ruske obveščevalne službe oziroma agenture Nkvd in Kgb v Jugoslaviji na čelu s Stevom Krajačičem, ki je imel na zvezi tudi Jovanko, Titovo soprogo! Jovanka je »našla« mikrofon celo v njuni spalnici! Krajačič in Milan Mišković sta dokazovala, da je mikrofone postavil Ranković s pripadniki Sdv! Takrat je Tito še verjel Jovanki, ker ni poznal njene prave vloge agentke Kgb! Zato je bil Ranković odstavljen! Obsodbo je izpeljal Ivan Mišković, general in načelnik Kos-a! Vse po sovjetskem načrtu maščevanja za informbirojevsko sramoto (sicer tudi moja teza v knjigi *Balkanski vojaški poligon*, revija *Borec*, 1999).

Ko je Kopinič Titu takoj po plenumu razkril dejansko resnico, je Tito za nedolžnega Rankovića in zaprte vodstvene delavce Sdv lahko podpisal samo še abolicijo. Kopinič je tudi razkril Titu, da je Jovanka organizirala prisluškovanje v Titovi rezidenci, Kardelj pa prisluškovanje v Rankovićevev kabinetu.

Tito je kmalu spoznal, da je 4. plenum CK ZKJ poslabšal politično, predvsem pa varnostno stanje v državi. Po prejemu Kopiničevega pisma je hotel takoj sklicati novi plenum, vendar so ga od tega odvrnili Kardelj, Bakarić in Stambolić. Za pravo resnico o prisluškovalni aferi pa naj bi Tito zvedel šele 1967. leta! Takrat se je ponovno sprl s Kardeljem, ki je preprosto odšel iz Beograda v Ljubljano. Javnosti je bilo tudi zamolčano, da je bil zatem Kardelj skoraj pol leta v Veliki Britaniji kot politični emigrant, pri Bevanu. V državo ga je pripeljal Kos. Kardelj naj bi iniciral tudi znano cestno afero, ker se je bal naraščajočega ugleda Staneta Kavčiča, in podprl Tita. Ob študentskih nemirih je Kardelj (z Bakarićem) predlagal uporabo vojske in tankov, česar pa Tito ni sprejel ... Kardelj je tudi predlagal (ob podpori političnega vrha BiH), naj Muslimane priznajo kot narodnost.

Koliševski je že 1973 opozoril Tita, da sta Jugoslavijo razdelila Kardelj in Bakarić leta 1962, leta 1972 pa popolnoma sprla. Kardelj je namreč takrat trdil: »Slovenija mora biti sprejemljiva za Jugoslavijo, Jugoslavija pa je taka, da jo Slovenija lahko sprejme.« Luka Leskovšek je Kopiniču povedal, da je Kardelj zelo pokvarjen človek. Tudi Miha Marinko ni soglašal s Kardeljem in s politiko slovenskega nacionalizma, ki je vse bolj naraščal. Ob hrvaških dogodkih 1971 je Kardelj izjavil: »Kaj bi se zgodilo,

če se Slovenija odcepi od Jugoslavije!? Itak nima nobene koristi od nje.« Kardelj se je v tem času predvsem bal srbsko-hrvaškega sporazuma, ki bi bil dosežen na račun Slovenije, in želel je, da bi Slovenija postala razsodnik in kohezivni faktor v Jugoslaviji, v kateri bi mirila nasprotja med Srbi in Hrvati. Kardelj si je, poleg Bakarića in Crvenkovskega prizadeval, da bi vsaka republika, vsak narod gospodaril s svojim dohodkom oziroma za ustvarjanje nacionalnih ekonomij. Zato ga je Tito vprašal: »Če si prizadevaš za takšne odnose, zakaj pa potem potrebujemo Jugoslavijo kot državo?« Ni znal odgovoriti ... Zato je Tito tudi nasprotoval zvezni ustavi iz leta 1974 in je ni hotel niti podpisati. To je moral storiti Mika Špiljak. Tito je namreč predvideval, da se je s priznanjem suverenosti republik in celo pokrajin začelo dejansko rušenje Jugoslavije. Kosovski dogodki 1977 in 1978 so njegove strahove potrdili.

Kardelj je skupaj z Bakarićem, Stambolićem in Crvenkovskim začel napadati tudi JLA! Začelo se je že prej, zlasti pa po padcu generala Gošnjaka, ki je bil nasprotnik formiranja TO oziroma »vzporedne« republiške vojske. Kardelj pa je bil še posebno jezen na Gošnjaka, ker mu je nekoč zabrusil: »Ti si, Edo, ustanovil Goli otok in Ti pojdi tja. Vojska z otokom nima nobene povezave!« V ustavi 1974 je Kardelj hotel izbrisati določilo, da je JLA varuh integritete, kar pa mu ni uspelo.

Ker poskusi diskreditacije, zamenjave (in likvidacije, Tito je omenil celo 23 preprečenih atentatov do 1976!) niso uspeli, so od 1975. leta naprej Kardelj, Bakarić, Dolanc, Ljubičić in Jovanka uspeli Tita izolirati z nekakšno posodobitvijo njegovega kabineta. Ideja je bila Kardeljeva, pa tudi šef novega Titovega kabineta, Marko Vrhunec (nedavno je izdal knjigo spominov), je bil prej šef Kardeljevega kabineta. Zanimiva je tudi Titova opazka, da je šele po Kardeljevi smrti zvedel, da je Kardelj že prej vpletel samega Stalina v njegovo odstranitev!

Ob koncu pogovora je Tito še omenil, da so nekateri zvezni funkcionarji delali tudi za tuje obveščevalne službe. Tako naj bi Edvard Kocbek delal za britansko, Jože Smole pa za ameriško obveščevalno službo.

Kopinič je pogovor zaključil z naslednjo mislijo: »Vidiš, Stari, jaz sem Slovenec, pa imam verjetno pravico, da tudi sam nekaj povem. Mor-da sta bila slovenski nacionalizem in separatizem še nevarnejša od hrvaškega, kar bo pokazala bodočnost. Kajti Slovence je treba poznati. Od 1945 so delali drugače kot v drugih republikah in to »pod žitom«. Ni nenavadno, da so ostali komunisti ostro kritizirali tendence terciarizacije Slovenije, njeno zapiranje proti ostalim republikam, nacionalizem in separati-

zem, prelivanje družbenega kapitala v privatne namene ... Kardelj ni nikoli miroval, saj sem Ti že rekel, da je bil bolešno ambiciozen. Že 1958 je govoril, da je Jugoslavija zgodovinsko začasna tvorba ... da bo 'Jugoslavija prekomponirana kot država' ... da bomo živeli mi, Slovenci in Hrvati z Avstrijci, Srbi pa z Bolgari ... da bo 'Jugoslavija samo tranzit' ... Bil je glavni tvorec ustave in z ustavo 1974 je uspel iz Jugoslavije narediti konfederacijo ...«

Komu verjeti? Menim, da bodo morali zgodovinarji vseeno najprej preveriti avtentičnost ohranjenih Titovih dokumentov, predvsem pa to velja za magnetofonske zapise pogovorov (če so ohranjeni). Tako bi se vsaj znebili očitkov o manipulaciji, ki se bodo gotovo pojavili tudi ob Cenčičevi knjigi. V balkanski krčmi je vse možno!

***Ali je Cenčič prepisoval ponaredke Titovih stenogramov?*²⁸**

Bralci Slovenske panorame se bodo verjetno še spomnili, da so točno pred dvema letoma z nejevernostjo prebirali na teh straneh moj obširni članek z naslovom Titova oporoka Slovincem oz. Slovenija in Slovenci v Titovi politični oporoki.

Šlo je za izvlečke iz verjetno najbolj »vroče« knjige naše skupne zgodovine, Vjenceslava Cenčiča Titova zadnja izpoved. Reakcije so bile burne. Mnogi funkcionarji ZKS so me spraševali, zakaj sem se lotil tega poniževanja slovenske partijske elite, češ da Kardelj že ni ničesar prepisoval od nekega »Martinčiča«! Tudi novinarka Dela, Alenka Puhar, me je zaradi tega grdo napadla. Zato sem vzpostavil stik s Cenčičem in v Delovi prilogi – Znanost objavil njegovo pojasnilo, da je napaka dejansko nastala zaradi slabega prevoda iz ruščine, saj bi bilo treba namesto »Martinčič« napisati »Gustinčič«! Medtem je na TV Slovenija tudi naš znani novinar in komentator, Jurij Gustinčič, sin Dragotina Gustinčiča, predvojnega komuniste, španskega borca in partizana, ki je preživel Goli otok, izjavil, da naj bi bil njegov oče izvirni avtor Speransovega Slovenskega nacionalnega vprašanja, vendar bi to morala potrditi ekspertiza. Nedavno tega pa je izšla še knjiga z naslovom Od Anice do Ane Petrovne, ki jo je napisala soproga Dragotina Gustinčiča, Ana Lokar, strojepiska v Kominterni, ki je možu zbirala gradivo za njegovo knjigo, zatem pa jo je v Moskvi tudi pretpkala, posamezne strani tudi večkrat! Dragotin Gustinčič je leta 1936,

²⁸ Avtorjev članek, Slovenska panorama, Ljubljana, 21. 8. 2003

preden je odšel v Španijo, pustil svoj rokopis v jugoslovanskem uradu Kominterne, prav tedaj pa se je tam mudil tudi Kardelj. Pred vrnitvijo v Slovenijo je obiskal tudi Ano Lokar in njenima sinovoma prinesel čokolado! Samo takrat in nikdar več. Ko se je Ana Lokar po osvoboditvi znašla v Ljubljani in začela prebirati Speransa, ni mogla verjeti svojim očem! Takoj je prepoznala njej dobro znane strani iz Gustinčičeve knjige (imela je tudi kopijo v nemščini), ki jih je večkrat prepisovala s pisalnim strojem. Knjiga je bila v Sloveniji sprejeta z izrednim zanimanjem, saj gre za pretresljivo izpoved žene revolucionarja, ki je nedolžen plačal svoj davek kot sovražnik ljudstva, informburojevec.

Potem je taista novinarka napisala Titu zelo neprijazen članek pod naravnost abotnim naslovom Boter z Brionov, na katerega je odgovoril Branko Jerkič, generalpolkovnik v pokoju. Dejansko je odgovoril na moj članek, o čemer me je tudi seznanil, češ da je Cenčič ponaredil sestanek Tita z vojaškim vrhom.

Seveda sem o vsem tem obvestil tudi Vjenceslava Cenčiča, češ da nekaj ni v redu! Nanj se je vsul val napadov tudi iz ostalih logov, predvsem hrvaških zgodovinarjev, pa tudi napad admirala Branka Mamule je odmeval. Cenčič je na nekatere posamične napade dokaj uspešno odgovarjal, saj je šlo še za stare zamere in nerazčiščene račune.

Potem pa se je zgodil zasuk.

Beograjsko Društvo za resnico o antifašistični narodnoosvobodilni borbi v Jugoslaviji 1941–1945 je vzelo v bran maršala Tita in izdalo zbornik pričevanj pod naslovom **Velika ukana – Cenčič podtika Titu izmišljene stenograme**. Zdi se mi sicer povsem legitimno, da je prav to društvo pripravilo dokumentiran odgovor na Cenčičevo knjigo Titova poslednja izpoved, vendar mislim, da so zgrešili osnovni cilj: kdo je ponarejevalec. Namreč, prav vsi avtorji, od Herte Haas do armadnega generala Ljubičića, so enoglasno obsodili Vjenceslava Cenčiča kot nemoralnega ponarejevalca Titove zgodovinske vloge, obenem pa so Cenčiča celo razglasili za velikosrbskega eksponenta Miloševića! Nekateri avtorji so v svojih obsodbah celo pretiravali, ker niso prebrali Cenčičeve knjige **Pozabljene mladostne slike**, ki je izšla leta 2002 v Delnicah. Res nepravilno!

Omenjeno društvo je v svojem glasilu Glas resnice za meseca majunij ob dveh odmevih na zbornik **Velika ukana** (avtorjev Blaža Mandića in dr. Stipeta Šuvarja) zapisalo tudi naslednje: »Ob izidu **Velike ukane** je redakcija prejela pismo upokojenega generala Marijana F. Kranjca iz Ljubljane, z vsebino bo bralce glasila seznanila v prihodnji številki.« Ker se

bo to prav kmalu zgodilo, se mi je zdelo prav, da prav v Slovenski panorami prej objavim glavne poudarke iz tega pisma. Gre za naslednje:

Avtorji zbornika niso objavili nobene razprave, ki bi govorila v prid Cenčiču in Titovi vlogi, pa tudi ne o raznih pokrajinskih in republiških zarotah, ki so se kovale proti njemu. Če so že objavili nekakšne »zapoznele« zamere doslej molčeče Herte Haas, Titove prve kurirke in soproge, zakaj niso objavili spominov glavne priče – zadnje in zakonite soproge Jovanke Broz? Zakaj niso objavili pričanja ali samo spominov zadnjih dveh načelnikov Varnostne uprave Zslo – generala Marka Negovanovića in Aleksandra Vasiljevića? Zakaj niso objavili nobene strokovne analize o ustvarjanju in plasiranju ponaredkov in dezinformacij? Američani so o atentatu na Kennedyja napisali toliko »ekspertiz«, da še zdaj ne vemo, kdo je bil naročnik, kdo pa izvršitelj atentata.

Osebo soglašam z nekaterimi analizami in ocenami, zlasti svojih dveh profesorjev vojaške zgodovine v Višji vojaški akademiji in Šoli ljudske obrambe, dr. Miljenka Colića in dr. Nikola Anića. Ne morem pa povsem verjeti izjavam armadnega generala Nikola Ljubičića in admirala Branka Mamule, ker sta se že prej pojavila kot lažna avtorja nekaterih knjig (izjave pravih avtorjev sem omenil že leta 1998 v Balkanskem vojaškem poligonu). Žalostno, toda resnično!

Popolnoma verjamem objavljenemu pričevanju generalpolkovnika v pokoju Branka Jerkića, poveljnika 9. armade, kjer sem bil načelnik varnostne službe. General Jerkić me je z ohranjeno fotografijo in podrobnim opisom svojega zadnjega srečanja z maršalom Titom popolnoma prepričal, da je prvi Cenčičev stenogram pogovora maršala Tita z delegacijo OS SFRJ popoln ponaredek!

Seveda sem pred tem Cenčičevo knjigo posodil generalu Jerkiću, ki jo je temeljito prebral. Oba sva ugotovila dve podrobnosti, za kateri Cenčič kot obtoženi ponarejevalec preprosto ni mogel vedeti, ker sva to vedela samo midva z generalom Jerkićem, v Beogradu pa dva ali trije glavni vodje Varnostne uprave JLA! Torej, zelo majhna skupina ljudi!

Zgodovina je sestavljena iz nešteti podrobnosti! Tudi v tem primeru je šlo za dve epizodi, ki ju večina bralcev ni opazila. General Jerkić je menil eno, jaz pa drugo. Pa pojdimo po vrsti.

General Jerkić je odločno zatrdil, da Tito določene izjave sploh ni izrekel, saj bi pomenila tudi napad na njega osebno! Gre predvsem za Titove besede vojaškemu vodstvu: »... ali primer, da nam »zavrbova-

ni« (*agenturno pridobljeni, moja pripomba*) general TO iz Slovenije s celotno dokumentacijo o obrambi države in šiframi beži v Natovo bazo v Italijo. Na srečo so ga pravočasno odkrili, pa je bila ta izdaja preprečena.« (str. 27). General Jerkič je bil načelnik štaba in poveljnik TO Slovenije, potem pa tudi poveljnik 9. armade v Ljubljani. Na obeh poveljniških dolžnostih je bil tudi predpostavljeni in edini pooblaščen starešina varnostnim organom JLA, vendar se ni mogel spomniti nobenega primera, ki bi ustrezal Titovim besedam. Najprej je pomislil, da je morda šlo za primer generala Lada K., ki je bil zaradi »nebudnosti« premeščen iz Beograda v Ljubljano na položaj načelnika Ršto. General je bil bivši varnostni častnik in ni bilo nobene možnosti, da bi bil tuj agent! Zavrgla sva tudi malce neprijeten carinski prekršek, ki se je zgodil generalu Pavlu Š., načelniku Ršto, pred tem tudi vojaškemu atašeju v Italiji. Sam sem se spomnil tudi edinega agenturnega »generalskega« primera, ki se je zgodil pokojnemu generalmajorju Danilu Trampužu (1901–1992), ki sicer ni služboval v TO Slovenije, je pa pozneje sodno dokazal svojo nedolžnost in bil tudi uradno rehabilitiran!

Na koncu se je tudi general Jerkič strinjal, da citirane »Titove besede« najbolj ustrezajo dogodku, ki se je pripetil 1984, torej po Titovi smrti. »Protislovensko« vsebino dogodka je lahko v Titov stenogram podtaknil samo nekdo iz Varnostne uprave JLA, Cenčič pa je potem to prepisal! Druge možnosti preprosto ni!

Po helikopterski nesreči generalpodpolkovnika Rada Klajnska, poveljnika TO Slovenije, smo s posebnimi metodami in sredstvi organov vojaške (in državne) varnosti prišli do osupljivega podatka, da je bil pilot helikopterja najverjetneje agent Cie, ki je ugrabil poveljnika TO Slovenije in ga nasilno odvedel v Aviano, Natovo bazo v Italiji, skupaj z zaupnimi dokumenti ZTV (Združene taktične vaje). Zato smo takoj uvedli operativno obdelavo pod šifro »Helikopter«. Predlog sem napisal osebno, odobritev pa je podpisal general Jerkič! O tem sem z depešo obvestil načelnika Varnostne uprave Zslo, ki pa je zatem, po že ustaljenem postopku, obvestil zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, znotraj uprave pa načelnika I. oddelka in analitike, verjetno pa tudi svojega namestnika. Ker je bil pogrešani (umrli) poveljnik rojen v Trstu, so me v naslednjih dneh iz Beograda največkrat nadlegovali prav zaradi omembe rojstnega mesta, pa čeprav sem bil nepretargoma zaseden z iskanjem izginulega helikopterja in članov nesrečne posadke. Vem, da so sestavljali različne »rekonstrukcije« vse do trenutka, ko smo po 14 dneh našli helikopter in

tri mrtve tovariše: generala, polkovnika in poročnika – pilota, ki pa sploh ni bil agent Cie!

Zato menim, da je Cenčič v stavbi Zslo štiri dni prepisoval že ponarejene stenograme, ki so bili leta 1988 v posebni omari v Varnostni upravi JLA, in od katerih je dvojniki ključa imel, po Cenčičevih besedah, tudi generalmajor Aleksander Vasiljevič!

Apriorne trditve skoraj vseh avtorjev zbornika Velika ukana, da je prav Vjenceslav Cenčič glavni ponarejevalec, ob navedenih podrobnostih ne bodo držale! Cenčič ju ni mogel poznati in ju tudi ni ponaredil!

Zato sem skoraj popolnoma prepričan, da je Vjenceslav Cenčič dejansko prepisoval ponaredke! Prvi stenogram je ponaredek, to je dejstvo! To sem tudi osebno sporočil Cenčiču, ki pa tega ni mogel verjeti. Ni mogel sprejeti dejstva, da mu je general Kovačević lahko podtaknil ponaredke! Pri tem pa je pozabil, to je javnosti že znano, da je prav generalpolkovnik Veljko Kovačević pomagal Titu pri pisanju vojnih spominov! Če Pera Damjanovića sploh ne omenjam!

V zgodovini se je pogosto dogajalo, da so odločale podrobnosti. Pravi ponarejevalci, mojstri tega poklica, to navadno počno po znanem obrazcu: 70 odstotkov resnic, 20 odstotkov polresnic in 10 odstotkov neresnic! Približno tako so, na primer, napisani Zadnji dnevi SFRJ Borislava Jovića! Bilo bi zanimivo, če bi strokovna skupina Društva za resnico prevzela še dodatno nalogo in ugotovila, kdo je dejansko ponaredil Titove stenograme. To bi bil pravi zadetek!

Te dni sem tudi slučajno prebral knjigo Otroci komunizma Milomira Marića, recenzenta Cenčičeve knjige. Oba sta znana raziskovalca jugoslovanske preteklosti. Marićeva knjiga je izšla 1987 v Beogradu, v njej pa sem našel precej stičnih točk s Cenčičevimi »ponaredki«! In kaj zdaj? Ali je potrebno tudi Marića proglasiti za ponarejevalca? Zato se strinjam s svojim profesorjem vojaške zgodovine, da je zelo verjetno delovalo še več ponarejevalcev naše pretekle zgodovine! Na vsaki strani nekaj, bom rekel, saj jih tako in tako že poznamo.

Na promociji knjige *Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991*, avtorja generalpolkovnika v pokoju, mag. Konrada Kolška, sredi junija 2001 v Ljubljani, sem javno povedal tudi tole: »Ko te dni prebiram *Titovo poslednjo izpoved*, knjigo Vjenceslava Cenčiča, sem preprosto šokiran! Čeprav sem kot načelnik armadne varnosti vedel za manjše in večje lumparije naše partijske in državne elite, preprosto ne

morem verjeti, da smo bili dejansko prevarani kot ljudje, častniki in generali. Če bi vedeli, kar danes vemo, sem trdno prepričan, da bi se naša zgodovina drugače pisala. Naši vojaški, partijski, republiški in državni voditelji nam niso smeli ali hoteli povedati resnice, pa je zato tudi prišlo do vojne.«

Zgodovina pa se še vedno ponavlja! Nekje sem že zapisal, da se je demokracija v Sloveniji začela po Depali vasi, nedavno pa mi je gostilničar ob nekem izpraznjenem skladišču streliva JLA zatrjeval, da so tudi »mali šefi« jemali kovčke s kunami in markami. Menda so se zgledovali po glavnih! Kaj ne moremo (nočemo?) tega razčistiti? Jaz pravim: vsi pridejo na vrsto!

Najprej pa moramo odkriti ponarejevalce pretekle in sedanje zgodovine!

Andrej (Andrew) Kobal - Andy, polkovnik ameriške vojske – vojaški obveščevalec v Bolgariji, soustanovitelj Cie

Primorski obveščevalec majorja Andrejka – izseljenec v Ameriki

Rojen je bil 1899 v vasi Strane pri Cerknem, v številčni družini, kjer se je po domače reklo Hramšarjevi. Osnovno šolo je končal v Cerknem, gimnazijo pa v Gorici. Oče je delal v Ameriki, vendar se je pred prvo svetovno vojno vrnil domov. Ker ni bilo denarja za šolanje, je bil Andrej dve leti pismonoša. Star šele 17 let je moral v avstro-ogrsko vojsko, k tržaškemu 97. pešpolku, ko pa so tega ukinili zaradi stalnih uporov, je služil v 304. polku, mešanici vojakov z vseh strani sveta. Z ruske fronte so bili premeščeni na italijansko, iz ene klavnice v drugo. Junija 1918 je bil na Piavi pravi pokol. Potem se je vojna končala in na presenečenje vseh je Primorsko zasedla italijanska vojska. Nekega dne so mladega Andreja zaprli in obtožili, da je vohun majorja Andrejka iz Ljubljane in da širi propagando proti Italiji. Ker mu je grozilo vojaško sodišče, je 22. maja 1919 pobegnil v Slovenijo. V Ljubljani se je oglasil v uradu majorja Andrejka in postal ne samo obveščevalec, temveč tudi tihotapec in študent. Na trgovski šoli je opravil zaključni izpit in kmalu zatem dobil službo knjigovodje v Slovenj Gradcu. Po koroškem plebiscitu je službo izgubil in zato se je aprila 1921 odpravil v Ameriko. Pristal je v Chicagu, obiskal pa je tudi brata in sestro v Montani.

*Dr. Andrej (Andrew) Kobal
(www.rutars.net)*